

Nr 2 2008

Medlemsblad för

Alexander

*Grimeton
Veteranradios
Vänner*

Alternatorn

Jan Steinbach är Alexanders nye ordförande.

Se sidan 3

Kolla in Alexanders nya tröja.

Se sidan 5

Välkommen till Alexandersondagen 29 juni

www.alexander.n.se

Hej alla vänner i Alexander

Två viktiga saker har hänt sedan sist. Alexander har fått både en ny ordförande och nya tröjor. Jan Steinbach heter ordföranden, tidigare sekreterare i styrelsen, som efterträder Bo Johansson, som med ålderns rätt avgick på årsmötet. Bo kommer även i fortsättningen att aktivt finnas med i verksamheten som utbildare av SAQ-piloter, och det är vi tack-samma för.

De nya tröjorna är av modellen piké med Alexanders logga på bröstfickan. Färgen är som tidigare mörk blå. Tröjorna finns till försäljning i informationsbyggnaden i anslutning till caféet. Har du tur kan du vinna en tröja på poängpromenaden på Alexandersdagen. Jan presenteras på nästa sidan och Alexanders yngste medlem, André mannekängar i den nya tröjan på sidan 5.

Alexanders kvällsvisningar med sändarstart, videovisning och tornvandring pågår varje tisdag hela sommaren. Bland andra aktiviteter märks en sändaramatörhelg med kortvågsslyssning, stjärnskådning, radiosnack och loppmarknad den 9-10 augusti. Väl mött på Världsarvet Grimeton till de olika aktiviteterna i sommar.

Alexandersdagen

äger i år rum söndagen den 29 juni. Öppet kl 10-16. Sändaren startas som vanligt minst två gånger och något budskap sänds ut över världen. Det blir också poängpromenad med chans att vinna Alexanders nya tröjor. Antenntåget tar dig i närheten av alla sex tornen. Alex labb är öppet speciellt för de yngre besökarna. Dessutom servering av kaffe, läsk och smörgåsar m m.

John Strandberg

Alternatorn

Alexander GVV

– Grimeton Veteranradios Vänner

Radiostationen, Grimeton 72

SE-430 16 Rolfstorp

E-post: info@alexander.n.se

Hemsida: www.alexander.n.se

Redaktör: **John Strandberg**

Tel 0705 857381 fax 0340 37373

E-post: john.strandberg@swipnet.se

I redaktionen: **Ulf Larsson**

Ansvarig utgivare: **Jan Steinbach**

Teknisk produktion: **Benny Johansson**

Tryckt hos Världsarvet Grimeton 2008

Årgång 3 (Nr 10 från starten 2006)

Alexander har fått ny ordförande

Jan Steinbach, heter Alexanders nye ordförande. Han efterträder Bo Johansson, som med ålderns rätt avgick på årsmötet.

Jan Steinbach är född och uppvuxen i Karlskrona och utbildade sig inom teleteknik. Innan han för tio år sedan blev fastighetsmäklare arbetade han med data/IT under cirka 15 år inom Telub och sedan under tolv år som säkerhetschef också inom Telub/Enator. Han är bosatt i Grimeton, en dryg kilometer från radiostationen, sedan 1993.

Ett allmänt intresse för teknik gjorde honom nyfiken på radiostationen redan på 1960-talet. Den första visningen av stationen stod svärfaderns bror Helge Olsson för.

-Han presenterade mig för stationschefen Bengt Dagås som visade mig utrustningen och berättade om anläggningen. Jag är djupt imponerad av anläggningen som är byggd på 1920-talet med 1910-talets teknik och som fortfarande är fullt brukbar.

Jan Steinbach blev medlem i Alexander 1997 och har varit med i styrelsen sedan 2004, bland annat som sekreterare.

Bara ett fåtal behärskar i dag tekniken att starta och köra SAQ.

Jan Steinbach, till höger, efterträder Bo Johansson som ordförande i Alexander.

Under våren har delar av styrelsen gått i skola hos Bo Johansson för att lära sig tekniken och allt om sändaren. Men på sikt behöver fler läras upp i denna gamla teknik.

-Att vidmakthålla kunnandet om SAQ är en viktig gemensam fråga för både Alexander och Världsarvet, säger Jan Steinbach.

Jan Steinbach fyller 64 i år. Han är gift med Anita, som en kortare tid arbetat på stationen. De har tre barn och sex barnbarn.

Efter årsmötet har Alexanders styrelse följande sammansättning: Jan Steinbach, ny ordförande efter Bo Johansson som avsagt sig omval. Alf Urbath, vice ordförande, Hans Nilsson, kassör John Strandberg, sekreterare och Ulf Larsson, ledamot. Ersättare är Arne Sikö och Gunnar Larsson (nyvald).

Besök mottagarstationen i Kungsbacka

Mottagarstationen i Kungsbacka, kan man besöka den? Undrar ibland folk som kommer till Grimeton och sändaren här. Ja, visst, men bara utanför, är svaret. Bygganden finns kvar men är i dag ombyggd till privatbostad. En informationstavla utanför huset berättar om dess historia.

Så här hittar du dit: I Kungabacka kör du på huvudgatan Kungsgatan in på Kollavägen. Efter några kvarter kommer man till ett öppet område till höger med byggnaden. Informationstavlan är placerad snett framför huset.

Radiostationen i Kungsbacka stängdes 1948 då verksamheten flyttades till de nybyggda kustradiostationerna i Onsala och Vallda. Byggnaden tjänstgjorde sedan som lantmäterikontor till 1996. Byggnaden är q-märkt vilket innebär att husets utsida inte får förändras. Till radiostationen hörde en vågantenn så kallad Beverage-antenn uppsatt på 9 m höga stolpar längs en 13,4 km lång sträcka genom Hanhals och Fjärås till Skärsjön på sydsidan av sjön Lygnern.

Den kompletta anläggningen för

telegramtrafiken till USA bestod av fyra delar. I Grimeton finns sändaren (alternatorn) som sände telegrammen till USA. I USA fanns mottagarstationen i Riverhead på Long Island utanför New York där telegrammen togs emot. Man använde även här Beverage-antenn 9 miles (14,4 km) lång som satt på stolpar 30 fot (10 m) över marken.

Sändarstationen låg på Rocky Point, Long Island, utanför New York. Sändarna var två, WQK på 18,2 kHz och WSS på 18,8 kHz. Sändarstationen och mottagarstationen var medelst tråd förbundna med RCAs byggnad på Manhattan i New York. Där satt operatörerna och tog emot och sände telegram.

Sammanfattningsvis: I Sverige fanns Radiocentralen i Kungliga telegrafverkets byggnad vid Kaserntorget i Göteborg. Sändaren var Grimeton Radio SAQ och mottagaren Kungsbacka Radio/SAK. I USA fanns Radiocentralen i New York och sändaren Rocky Point, Long Island med mottagaren Riverhead, Long Island.

Stationsbyggnaden i Kungsbacka är byggd i nyklassik stil, samma som i Grimeton. I dag innehåller byggnaden två lägenheter om är privatbostäder.

Ny tröja

Så här ser Alexanders nya tröja ut. Den är av pikémodell med Alexanders logga på bröstfickan.

Färgen är som tidigare intensivt blå. Tröjan finns till försäljning i anslutning till caféet i informationsbyggnaden. Den unge mannen på bilden, som visar upp tröjan, heter André Berggren och är föreningens yngste medlem.

Radiodagar med stjärnskådning och loppmarknad i augusti

Helgen 9-10 augusti invaderas Världsarvet Grimeton av sändaramatörer (och andra intresserade). Det blir två temadagar med föredrag, loppmarknad, demonstrationer, korvågslyssning, stjärnskådning och radiosnack (och/eller snacks).

Detta förväntas bli högtidsdagar för varje sann radioamatör. Öppet lördag 10-22 och söndag 10-16.

På programmet bland annat: Grimetonsändaren, SAQ, startas; SM6RUN, Arne Sikö guidar oss över stjärnhimlen; fordon visas upp, t ex Radioalpen ratgb 9033 från Borås i originalskick och fullt utrustad, Radiosuggan rapgb 915, även den från Borås, m fl fordon.

Föredragshållare är SM5BF, C H Walde ”om ubåtskommunikation”,

SM0AOM, Karl-Arne Markström om ”surplusepoken” 1945-1963; SM6OMH, Willi Reppel visar och berättar om sin fjärrskrivare från 1945, som han även kör mot sin dator; SM7EQL, Bengt Falkenberg om ”Wireless Set no 19”.

Arrangör är Världsarvet Grimeton i samverkan med ESR (Experimenterande Svenska Radioamatörer), Föreningen Alexander, SK6DK, FMV med flera.

Radioprylar, med därtill närliggande ting, försäljs på loppmarknaden.

HÖGFREKVENSS- STÄLLVERKET

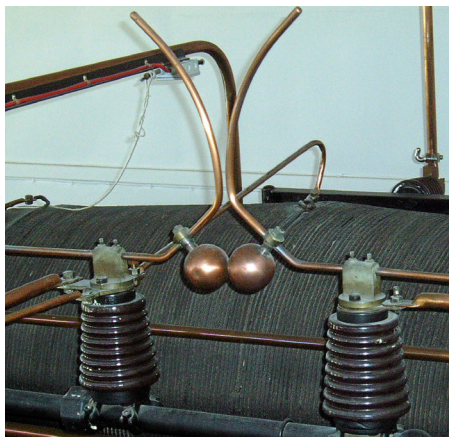
Högfrekvensställverket står lite undangömt i ett hörn av sändarsalen, men där händer viktiga saker. I högfrekvensställverket samlas strömmen från de enskilda lindningarna i högfrekvensgeneratoren ihop och transformeras upp till lämplig spänning och ström till antennen. Här sker nycklingen av sändaren, och här sker även finavstämning av antennen.

Uppsamlingstransformatorerna Överst i högfrekvensställverket är de båda uppsamlingstransformatorerna placerade. De innehåller vardera 32 primärlindningar, en sekundärlindning samt ytterligare en lindning som har samband med den magnetiska förstärkaren.

Var och en av primärlindningarna är ansluten till sin egen ankarlindning på högfrekvensgeneratoren och elektriskt isolerad från de övriga. Det finns alltså 64 separata kretsar med vardera en spänning på 100 volt och en ström på 30 ampere. För varje krets finns på transformatorerna en säkring och parallellt över säkringarna indikeringslampor som lyser om en säkring får avbrott. I händelse av fel på en krets kan man köra vidare med övriga kretsarna och effektbortfallet är knappt märkbart. Den

låga spänningen ställer inga höga krav på isolationen, det räcker att undvika metallisk kontakt. Som synes är konstruktionen mycket robust.

De båda uppsamlingstransformatorernas sekundärlindningar är parallellkopplade. Spänningen som alstras över sekundärlindningarna är 2000 volt, så här är det andra krav på spänningshållfasthet hos isolationen. Dessutom skall sekundärlindningarna hålla för åsköverspänningar som kommer in från antennen. Som skydd för sekundärlindningarna är de kopplade till ett kulgap. I händelse av överspänning sker ett överslag mellan kulorna och ljusbågen leds sedan upp i de anslutande ”hornen”, där den slocknar. Åskväder har alltså inte varit något hinder för att köra sändaren.

Åskskyddet med kulgap och horn för avledning av ljusbågarna.

Magnetiska förstärkaren

I nedre delen av högfrekvensställverket står den så kallade magnetiska förstärkaren, vars uppgift är att nyckla sändaren (dvs forma antennströmmen till morsetecken). Magnetiska förstärkaren består av två transduktorer och sex kondensatorbatterier. Transduktorerna är oljekylda järnkärnor med vardera en lindning för växelström och en lindning för likström. Järnkärnorna höjer induktansen hos växelströmslindningarna. När likström flyter genom likströmslindningarna så mättas järnkärnorna som då förlorar sin induktanshöjande förmåga för växelströmslindningarna. På detta sätt kan man ändra egenskaperna hos en växelströmslindning med en ganska ringa likström. Magnetiska förstärkaren beskrivs ytterligare i ett kommande avsnitt om nycklingen av SAQ.

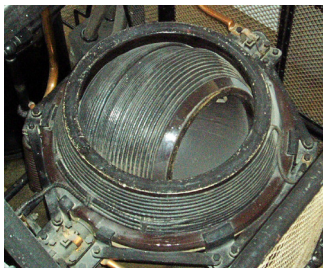
Antennkniven

Antennkniven kopplar samman uppsamlingstransformatorerna med antennen. Den är motorstyrd och manövreras från manövertavlan. Slutning av antennkniven är möjlig endast om alternatorns hastighetsreglering är i funktion. Kniven öppnas automatiskt när hastighetsregleringen upphör att fungera.

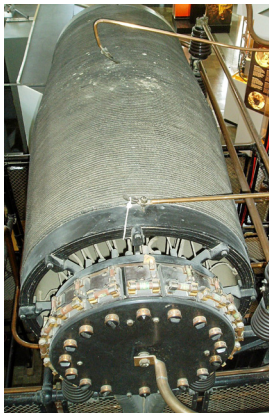
Variometern

Variometern består av två stora spolar, en yttre fast och en inre rörlig. Elektriskt är de båda spolarna seriekopplade i utgående antennledning. Genom att vrida den inre spolen kan man få de båda spolarna att samverka eller motverka varandra i olika grad, och därigenom påverkas antennens totala induktans. Härmed har man en anordning att steglöst stämma av antennen till resonans för sändningsfrekvensen. Den rörliga spolen manövreras med en motor, som styrs från kontrolltavlan.

Text: Ola Hernvall

Variometerns båda spolar.

Uppsamlingstransformator med säkringar och indikeringslampor.

Vågat

Im wunderschönen Monat Mai. Ja, fränsett att det har hunnit bli juni när ni läser detta, så är det en underbar tid, med lövsprickning, blommor i prunkande rader, med strålände sol och en (ofta) mer än anständig lufttemperatur. Heinrich Heine som skrev inledande orden hade sannerligen rätt. Dessutom löneförhöjning, uteblivet skoskav, frun på gott humör och vår kära långvägssändare går som tåget. Vi hade startövning häromdagen och allt gick som det skulle. Lovar gott inför Alexandersondagen och de kommande tisdagskvällarna. Egentligen leker livet ju. Likt förbaskat är det svårt att känna riktig glädje i dessa dagar på grund av händelserna i Asien. Naturkatastrofer som visserligen ingen kunnat förhindra, men där händelserna efteråt gör en rasande. Annars så (med rätta!) kritiserade Kina verkar ju göra allt vad som står i dess makt för att lindra och hjälpa, medan ”diktaturens kreatur” i Burma skämmer ut sig allt mer. Efterhand som katastrofen antar gigantiska dimensioner verkar de visserligen i skrivande stund mjukna något, men allt är ändå fasansfullt! Att under sådana omständigheter prestera ”lite lättsamt tjosanskriveri” som jag ju i det första numret av vårt medlemsblad lovade att försöka åstadkomma, det är inte lätt. Jag gör så gott jag kan.

Medan jag är inne på utlandsfrågor och problem, modell större, så kan jag inte låta bli att nämna vad jag fick lära mig via massmedia häromsistens. Jo, forskare meddelade att fattiga människors öppna eldar över vilka man tillagade sin mat, genom utsläpp av ”svarta kolpartiklar” skulle åstadkomma de allvarligaste

skadliga utsläppen i ”tredje världens länder”. Man frågar sig vad som ligger bakom detta destruktiva beteende.

Varför använder man inte vanliga spisar, eller glashällar eller induktionsplattor? Vidare frågar man sig om dessa forskare någon gång kan ha lyft blicken ovan skrivbordet eller datorn och blivit varse utsläpp från industrins skorstenar eller från fartygsdito. Visserligen sker dessa utsläpp i mindre omfattning i ”tredje världens länder”, men vad jag vet så sker ständigt en omrörning av hela lufthavet. Det blåser, om man säger så. Själv bor jag med utsikt över en del av Göteborgs hamn och ser Stenas fartyg i regelbundna sex eller åtta anlöp och utlöp – per dygn! Där kan man snacka om utsläpp av svarta kolpartiklar! Men visst, nog kan det ha betydelse det där med matlagningen. Det är bara svårt att föreställa sig alternativen. Tycker jag i alla fall.

Jag tycker fler saker. Jag tycker till exempel att det skulle vara roligt och mycket inspirerande att få konkurrens i kåserandet. En annan sak som vore trevlig stavas l-ä-s-a-r-k-o-n-t-a-k-t. Kanske någon (många?) tycker att jag presterar skräp eller har tokiga uppfattningar om saker och ting. Tala om det för mig! Tyck gärna till om annat också. Skäll eller beröm! Skicka in en rad mens du tycker som mest och intensivast! Skriv under signatur eller eget namn. Anonymitetskrav respekteras självklart. Stavfel och skönhetsfel rättar vi till. Skälv stavar jag minsann innte alltid rätt heller! Tänk för övrigt om någon kunde väcka tanken på ett något fetare medlemsblad med insändarspalt, olika skojiga tävlingar och annat trevligt, finansierat genom en måttfull ökning av medlemsavgiften. Det skulle också vara kul!